

PAST AND PRESENT IN THE EVOLUTION OF LEGAL INSTRUMENTS FOR HUMAN RIGHTS PROTECTION

Laura-Andreea DUMITRESCU

Directorate for the Parliament Relations and Legal Assistance

Abstract: *Over time, the human rights and fundamental freedoms have been regulated in international legal instruments, but also in national legislation. Starting from the principle of universality of human rights, they have often been proclaimed and sustained, but also frequently violated. Unfortunately, the twentieth century and first decade of the present century gives us many examples. From the perspective of the evolution the international legal instruments, the Treaty of Lisbon has opened a new institutional framework for the European Union. Also, the human rights issue during the conduct of multinational operations is increasingly a concern in the global security context.*

Keywords: human rights, legal instruments, freedom, legislation

De-a lungul timpului, reglementarea drepturilor omului a evoluat de la o problemă internă a statului la una cu caracter internațional, acestea ajungând să reprezinte o valoare fundamentală a oricărei societăți democratice. Tematica drepturilor omului a cunoscut o evoluție progresivă, dobândind o deosebită importanță pe măsură ce acestea au evoluat de la responsabilitatea internă a statelor de a proteja indivizii, la o obligație internațională, consacrată printr-un număr tot mai mare de convenții internaționale sau acorduri regionale. După cel de-al doilea război mondial, aspectele legate de relația dintre securitate și protecția drepturilor omului s-a extins la nivel internațional, pe de o parte și din cauza dezvăluirii atrocităților comise de naziști, iar pe de altă parte, ca urmare a perpetuării practicii încălcării drepturilor omului în statele cu regimuri totalitare. În scurt timp, problematica drepturilor omului nu a mai reprezentat doar o atribuție națională, aceasta ajungând pe agenda de lucru și determinând dezbateri la nivelul Organizației

Națiunilor Unite, Uniunii Europene, Consiliului Europei și altor organizații internaționale specializate.

Evoluția drepturilor omului este pusă în evidență de documentele internaționale fundamentale, care au cunoscut o dezvoltare continuă și extinderea asupra unor aspecte nereglementate inițial, în scopul formulării unui set de standarde, minime și obligatoriu recunoscute internațional, referitoare la egalitatea de tratament pentru toți. Cu titlu de exemplu, dorim să menționăm câteva dintre instrumentele juridice internaționale cele mai importante. Un moment semnificativ în acest sens a fost adoptarea în 1945 a *Cartei Organizației Națiunilor Unite*¹, a *Declarației universale a drepturilor omului*² la 10 decembrie 1948, precum și a *Convenției privind protecția drepturilor omului și libertăților fundamentale*³ la 4 noiembrie 1950, documente care au surprins o trăsătură definitorie a drepturilor omului, și anume universalitatea. Aceste drepturi privesc toate ființele umane, oriunde s-ar afla, indiferent de naționalitate, sex, rasă sau origine etnică, poziție socială, religie sau credință, dizabilități, vârstă sau orientare sexuală. Aceste valori sunt universal recunoscute, semnificativ fiind în acest sens faptul că trei sferturi din statele lumii au acceptat să implementeze obligațiile acordurilor internaționale și au devenit parte la *Convenția privind protecția drepturilor omului și libertăților fundamentale*.

În aceeași ordine de idei, pornindu-se de la principiile enunțate în *Carta Națiunilor Unite*, de la necesitatea recunoașterii demnității inerente tuturor oamenilor și a drepturilor egale și inalienabile care reprezintă însuși fundamentul libertății, dreptății și păcii în lume, sub egida ONU au fost adoptate la 16 decembrie 1966 *Pactul internațional cu privire la drepturile civile și politice*⁴ și *Pactul internațional cu privire la drepturile economice, sociale și culturale*⁵.

În literatura de specialitate este unanim acceptat că drepturile omului sunt caracterizate prin următoarele trăsături: drepturi universale, inalienabile, indivizibile, interdependente și interrelaționate. Din punct de vedere istoric, drepturile omului au evoluat în mod progresiv, considerându-se în mod convențional, că există trei „generații” în procesul de dezvoltare al acestora, în funcție de obiectul de reglementare și perioada în care au fost consacrate juridic la nivel internațional.⁶ Dimensiunea universală a drepturilor omului în lumea

---

¹ http://www.onuinfo.ro/documente_fundamentale/carta_natiunilor_unite/

² http://www.onuinfo.ro/documente_fundamentale/declaratia_drepturilor_omului/

³ Convenția pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale și a protocoalelor adiționale la această convenție, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 135 din 31.05.1994.

⁴ Pactul internațional cu privire la drepturile civile și politice din 16.12.1966, publicat în Buletinul Oficial nr. 146 din 20.11.1974.

⁵ Pactul internațional cu privire la drepturile economice, sociale și culturale din 16.12.1966, publicat în Buletinul Oficial nr. 146 din 20.11.1974.

⁶ V.Duculescu, Protecția drepturilor omului: mijloace interne și internaționale, București, Editura Lumina Lex, 2008.

contemporană are o dublă semnificație: sunt universal recunoscute și reprezintă un standard ideal aplicabil tuturor.

În aceeași ordine de idei, literatura de specialitate consacră o primă „generație de drepturi ale omului” care reunește drepturile civile și politice stipulate în principalele convenții internaționale adoptate în această materie, între care putem aminti cu titlu de exemplu dreptul la viață, dreptul la asociere, dreptul la o judecată echitabilă, libertatea de expresie, dreptul de participare la viața politică a societății. Drepturile civile sunt acele drepturi care vizează garantarea integrității fizice și morale, dar și protejarea indivizilor în relația cu sistemul legislativ și politic, iar drepturile politice reglementează participarea la viața socială, ca de exemplu dreptul la vot, dreptul de a face parte dintr-un partid politic, dreptul de liberă asociere și de a participa la întruniri, libertatea de expresie și liberul acces la informații. Din analiza instrumentelor juridice internaționale menționate anterior, se poate constata că nu există o delimitare clară între aceste categorii de drepturi, acestea putând fi considerate atât drepturi civile cât și politice (de exemplu dreptul la libera expresie poate fi un drept civil, dar și unul politic).

A doua generație de drepturi a inclus, pe lângă principalele drepturi civile și politice ale omului, drepturile sociale, economice și culturale - precum dreptul la o viață decentă, dreptul la muncă, dreptul la sănătate și la educație, dreptul de a se asocia într-un sindicat. Drepturile sociale promovează participarea deplină la viața socială: dreptul la educație, dreptul de a avea o familie, dreptul de a petrece timpul liber, dreptul la sănătate, dreptul la non-discriminare.⁷ Drepturile economice se referă la standardele de viață, ca premisă a demnității și libertății umane: dreptul la muncă, la locuință, la asigurări sociale. Drepturile culturale cuprind dreptul de a participa liber la viața culturală a comunității, dreptul la educație, drepturi referitoare la păstrarea identității culturale.

A treia generație de drepturi promovează o categorie nouă de drepturi, drepturile „colective” ale societății sau ale persoanelor. Acestea au devenit tot mai evidente într-un context internațional caracterizat prin producerea unor fenomene de amploare, de tipul dezastrelor ecologice, războaielor și sărăciei, fenomene care au atras atenția asupra dreptului la dezvoltare, la pace sau la un mediu sănătos, la asistență umanitară. După adoptarea Cartei ONU în spiritul solidarității internaționale și pentru construirea unui viitor mai bun pentru toți, dreptul internațional, dreptul la pace, dreptul la dezarmare, dreptul la dezvoltare, dreptul la un mediu ambiant sănătos și dreptul popoarelor de a dispune de ele însele, recunoscut ca drept colectiv, subiect al acestuia poate fi numai poporul sau națiunea și nu alte entități precum minoritățile naționale.⁸

Un pas semnificativ a fost reprezentat de *Carta social europeană revizuită*, document elaborat de Consiliul Europei la 3 mai 1996, care consacră ansamblul drepturilor fundamentale în domeniul muncii, angajării, relațiilor

---

7 I. Muraru, S. Tănăsescu, *Drept constituțional și instituții politice*, București: Lumina Lex, 2004.

⁸ Gh. Iancu, *Drepturile, libertățile și îndatoririle fundamentale în România*, București, All Beck, 2002.

sociale și securității sociale. *Carta social europeană* cuprinde o parte declarativă, în care sunt consacrate principiile ce stau la baza acestui document și care proclamă obiectivele politicii sociale ce trebuie urmarite de statele membre ale Consiliului Europei, dar și obligațiile pe care și le asumă statul care devine parte. Carta reprezintă un instrument juridic de referință în domeniul drepturilor omului și în special în materie de coeziune socială. Obiectivul asumat de statele părți îl reprezintă atingerea condițiilor necesare pentru exercitarea efectivă a celor 31 de drepturi și principii consacrate prin Cartă⁹. Totodată, aceasta stipulează și obligațiile corelative drepturilor prezentate în prima parte, respectiv ale dreptului la muncă, dreptului la condiții de muncă echitabile, dreptului la securitate și la igienă în muncă, dreptului la o salarizare echitabilă, dreptului sindical, dreptului de negociere colectivă, dreptului la formare profesională, dreptului la protecția sănătății, dreptului la securitate socială, dreptului la asistență socială și medicală etc.

Un alt moment de referință a fost reprezentat de intrarea în vigoare a Tratatului de la Lisabona la 1 decembrie 2009. La nivelul Uniunii Europene, acesta a constituit un pas important în sensul dobândirii caracterului obligatoriu din punct de vedere juridic al *Cartei drepturilor fundamentale a UE*. Prin Tratatul de la Lisabona a fost inaugurat un nou cadru instituțional pentru Uniunea Europeană realizându-se progrese semnificative în materie de protecție a drepturilor fundamentale, din acest moment garantându-se aplicarea efectivă a *Cartei drepturilor fundamentale*. Referitor la semnificația *Cartei drepturilor fundamentale* din perspectiva intrării în vigoare a Tratatului de la Lisabona, Viviane Reding, comisar european pentru justiție, drepturi fundamentale și cetățenie, declara că aceasta este „o reflectare a valorilor noastre comune și a tradițiilor noastre constituționale”¹⁰.

Din acest moment, Uniunea Europeană a ajuns să dispună de un ansamblu de drepturi civile, politice, economice și sociale, obligatorii din punct de vedere juridic, nu doar pentru UE și instituțiile sale, ci și pentru statele membre, în ceea ce privește punerea în aplicare a legislației europene. Carta consacră toate drepturile din Convenția europeană a drepturilor omului, precum și alte drepturi și principii care decurg din tradițiile constituționale comune ale statelor membre ale UE, jurisprudența Curții Europene de Justiție și alte instrumente internaționale.¹¹ Este o codificare foarte moderna care include drepturi fundamentale de generația a treia, precum protecția datelor cu caracter personal, garanții în ceea ce privește bioetica și dreptul la o bună administrare.

Demnitatea umană, libertatea, democrația, egalitatea, statul de drept - sunt valorile fundamentale ale Uniunii Europene, enunțate chiar în primele pagini ale Tratatului de la Lisabona. Un loc aparte în arhitectura Cartei îl ocupă eliminarea

---

⁹ Carta social europeană revizuită, adoptată la Strasbourg la 3 mai 1996, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 193 din 04.05.1999.

¹⁰ http://europa.eu/lisbon_treaty/glance/rights_values/index_ro.htm

¹¹ <http://www.coe.int/t/dghl/monitoring/socialcharter/presentation/charterglance/Romanian.pdf>

discriminării pe motive de sex, rasă și etnie, prevăzute la art. 21, conform căruia „se interzice discriminarea de orice fel, bazată pe motive precum sexul, rasa, culoarea, originea etnică sau socială, caracteristicile genetice, limba, religia sau convingerile, opiniile politice sau de orice altă natură, apartenența la o minoritate națională, averea, nașterea, un handicap, vârsta sau orientarea sexuală.”¹² Totodată, sunt menționate și drepturile sociale aplicate în rândul întreprinderilor, de exemplu dreptul muncitorilor de a fi informați, de a negocia și de a iniția acțiuni colective – respectiv, dreptul la grevă.

În concluzie, intrarea în vigoare a Tratatului de la Lisabona a conferit o nouă dimensiune problematicii drepturilor omului, care au devenit responsabilitatea Înalțului Reprezentant pentru Politica Externă și a Serviciului European pentru Acțiune Externă, și care vor putea reprezenta un pilon important al politicii comune¹³. Pe cale de consecință, se poate considera că Tratatul de la Lisabona garantează aplicarea efectivă a Cartei Drepturilor Fundamentale.

În ciuda progreselor înregistrate în reglementarea la nivel internațional a drepturilor omului, o problemă de actualitate o constituie respectarea drepturilor omului la nivel global, în condițiile în care acestea au fost deseori invocate și susținute cu insistență, dar și frecvent încălcate. Din nefericire, secolul al XX-lea și primul deceniu al celui actual, ne oferă numeroase exemple în acest sens, asupra cărora nu vom insista, acestea fiind de notorietate. În prezent, diferite rapoarte ale unor organizații internaționale vorbesc despre încălcările ale drepturilor omului în ceea ce privește rasismul, nerespectarea drepturilor femeilor și copiilor, dar și în legătură cu politicile statale legate de imigrație și de combaterea terorismului, domenii în care se impune întotdeauna respectarea riguroasă a persoanelor și a legalității.

Chiar dacă majoritatea statelor lumii au devenit parte la convențiile internaționale în domeniul protecției drepturilor omului, totuși în practică, la nivel mondial, continuă să se înregistreze încălcări ale drepturilor omului. Desigur că în ultimii ani, s-au înregistrat unele progrese în acest sens, fiind ca acest fenomen să dispară. De exemplu, în raportul Parlamentului European pe anul 2008¹⁴ s-a constatat că s-a înregistrat o scădere a pedepsei capitale în lume, aceasta fiind abolită în acel an în Ruanda și Uzbekistan pentru toate infracțiunile, Iranul fiind singura țară care a executat delincvenți minori în 2008; de asemenea, s-au făcut progrese în ceea ce privește drepturile femeilor și ale copiilor. China și Iranul sunt statele citate cel mai mult din cauza încălcărilor grave ale drepturilor omului, dar probleme au fost înregistrate în acest sens și în Rusia, Uzbekistan, Zimbabwe, Cuba.

¹² http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/site/ro/oj/2007/c_303/c_30320071214ro00010016.pdf

¹³ http://www.europarl.europa.eu/news/public/story_page/015-74274-127-05-19-902-20100507STO74259-2010-07-05-2010/default_ro.htm

¹⁴ http://www.europarl.europa.eu/news/expert/infopress_page/015-55221-124-05-19-902-20090506IPR55210-04-05-2009-2009-false/default_ro.htm

Universalitatea drepturilor omului nu înseamnă neapărat că toți cetățenii unui stat se pot bucura de toate drepturile și libertățile, ci că toți oamenii se nasc liberi și rămân liberi și egali în drepturi. O problemă specială este reprezentată de protecția persoanelor în situația unui conflict armat, problemă care se află la limita a trei ramuri de drept: dreptul internațional umanitar, dreptul internațional al drepturilor omului și dreptul refugiaților, care au un scop comun, și anume să protejeze viața, sănătatea și demnitatea umană¹⁵. Unele aspecte specifice avute în vedere de specialiști sunt în legătură cu respectarea drepturilor omului pe timpul desfășurării operațiilor multinaționale. Apărarea drepturilor omului, începând cu dreptul la viață și până la drepturile omului specifice într-o democrație, reprezintă în ultimă instanță rațiunea implicării într-un conflict armat multinațional, chiar dacă mai pot interveni și anumite interese ale unor state, acesta este totuși factorul cel mai adesea invocat de orice organism internațional sau stat pentru justificarea unei asemenea intervenții. Implicit se ajunge la ideea că respectarea drepturilor omului pe timpul desfășurării unei operații multinaționale trebuie să constituie una din preocupările de bază ale comandanților și statelor majore implicate, fiind considerate chiar limitări constante în desfășurarea operației. În caz contrar este pus în discuție legitimitatea acestor acțiuni atât din punct de vedere juridic, dar și la nivelul opiniei publice naționale și internaționale.¹⁶

Despre problematica respectării drepturilor omului pe timpul unui conflict armat s-a scris mult de-a lungul timpului, iar sfera drepturilor omului, întinderea și conținutul acestor drepturi sunt aspecte avute în vedere în mod constant de numeroase organisme internaționale, organizații neguvernamentale, precum și de opinia publică¹⁷.

În aceeași ordine de idei, trebuie reamintit că organisme internaționale precum Consiliul European și, mai recent OSCE, au respins orice tip de practici care ar putea să violeze grav drepturile omului sub pretextul luptei împotriva terorismului, în sensul interzicerii folosirii torturii și a unor locuri de detenție secrete unde organismele de monitorizare nu pot să aibă acces. Acuzațiile privitoare la crearea unor centre de detenție ilegale pe teritoriul unor state, chiar dacă nu pot fi dovedite, trebuie să ne atragă atenția asupra unor posibile derapaje grave în privința respectării drepturilor omului, iar lupta antiteroristă nu trebuie să devină un pretext pentru restrângerea acestor drepturi. În prezent, pe fondul diversificării și multiplicării tipurilor de amenințări, pericole și riscuri la adresa securității naționale, problematica respectării drepturilor omului a revenit în actualitate tot mai pregnant.

---

¹⁵ <http://www.crucearosie.ro/uploads/images/Dreptul%20aplicabil%20pe%20timp%20de%20conflict%20armat%20PDF/Dreptul%20aplicabil%20pe%20timp%20de%20conflict%20armat.pdf>

¹⁶ <http://www.aco.nato.int/page332852643.aspx>

¹⁷ <http://www.aco.nato.int/resources/20/Legal%20Conference/Keeping%20the%20balancebtwMilNecessityand%20>

În concluzie, se poate lesne constata că problematica drepturilor omului a înregistrat o evoluție spectaculoasă în ceea ce privește acceptarea unanimă a caracterului universal al acestora și al obligativității respectării lor, un domeniu aflat într-o dinamică permanentă. Dar consacrară drepturilor fundamentale ale omului într-o multitudine de instrumente juridice internaționale nu diminuează rolul esențial al legislației interne a statelor în proclamarea și garantarea drepturilor cetățenești, precum și în promovarea și încurajarea respectării drepturilor omului. Dezvoltarea drepturilor omului nu se poate realiza decât în prezența unui sistem democratic, în care cele trei elemente: drepturile omului, separarea puterilor și democrația constituie un tot unitar cu strânse relații de interdependență.

NOTE BIBLIOGRAFICE:

- [1] Convenția pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale și a protocoalelor adiționale la această convenție, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 135 din 31.05.1994.
- [2] Pactul internațional cu privire la drepturile civile și politice din 16.12.1966, publicat în Buletinul Oficial nr. 146 din 20.11.1974.
- [3] Pactul internațional cu privire la drepturile economice, sociale și culturale din 16.12.1966, publicat în Buletinul Oficial nr. 146 din 20.11.1974.
- [4] V. Duculescu, *Protecția drepturilor omului: mijloace interne și internaționale*, București, Editura Lumina Lex, 2008.
- [5] Muraru, S. Tănăsescu, *Drept constituțional și instituții politice*, București: Lumina Lex, 2004.
- [6] Gh. Iancu, *Drepturile, libertățile și îndatoririle fundamentale în România*, București, All Beck, 2002.
- [7] Carta socială europeană revizuită, adoptată la Strasbourg la 3 mai 1996, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 193 din 04.05.1999.
- [8] http://europa.eu/lisbon_treaty/glance/rights_values/index_ro.htm
- [9] <http://www.coe.int/t/dghl/monitoring/socialcharter/presentation/charterglance/Romanian.pdf>
- [10] http://eurlex.europa.eu/LexUriServ/site/ro/oj/2007/c_303/c_30320071214r00010016.pdf
- [11] http://www.europarl.europa.eu/news/public/story_page/015-74274-127-05-19-902-20100507STO74259-2010-07-05-2010/default_ro.htm
- [12] http://www.europarl.europa.eu/news/expert/infopress_page/015-55221-124-05-19-902-20090506IPR55210-04-05-2009-2009-false/default_ro.htm
- [13] <http://www.crucearosie.ro/uploads/images/Dreptul%20aplicabil%20pe%20timp%20de%20conflict%20armat%20PDF/Dreptul%20aplicabil%20pe%20timp%20de%20conflict%20armat.pdf>
- [14] <http://www.aco.nato.int/page332852643.aspx>

[15] http://www.onuinfo.ro/documente_fundamentale/carta_natiunilor_unit/

[16] http://www.onuinfo.ro/documente_fundamentale/declaratia_drepturilor_omului/

[17] [http://www.aco.nato.int/resources/20/Legal%20Conference/Keeping%20the%20balancebtwMilNecessity and%20](http://www.aco.nato.int/resources/20/Legal%20Conference/Keeping%20the%20balancebtwMilNecessity%20and%20)